

HOLLÓHAZÁBAN

(Tiszteletköri Szirmai Károly mondatai körül*)

DUDÁS KÁROLY

1.

HOLLÓÉLET. KÓBORLÁS, HA IDEJE JÖN. HAZÁTLAN, BITANG. HOLLÓSZÍVSZOMJÚSÁG. NEM TUDNI, HOVÁ, MERRE, MIÉRT, CSAK MENNI! Vagy maradni talán? Mert mégiscsak ez a táj, alattunk ez a nyárfasor, agyonrepedezett arcával ez a föld, melyen elmoshatatlanul ott sötétlik kifeszített denevérszárnyunk árnyéka, ez a megriadt, fogyatkozóban levő madár-csapat, amelyhez összetéveszthetetlenül odatartozunk. Hollószív-hűség? Amely mindig ilyenkor a legerősebb: a költözködés előtti pillanatban. Megtúrt, lebegő madárraj. Menni vagy maradni. Innen a szédítő magasságból már úgy tűnik: elmosódik a különbség.

UTOLSÓKAT NYÚJTÓZKODOTT A NYÁR, AMIKOR ÚTRA KEREKEDTEK ÉSZAKNAK, S ELSZAKADTAK EGYMÁSTÓL, KÜLÖN A VÉNEK, KÜLÖN A FIATALOK, HOGY TÖBBÉ SOHASE ISMERJENEK EGYMÁSRA. Tehát mégis a költözőmadár-ösztön győzedelme, a hollószívszomjúságé a hollószív-hűségé felett. Pedig mennyire előre látható, parányi madáraggyal is pontosan kiszámítható volt a következmény: EGY KISSÉ TOVÁBB KÓBOROLTAK EL, EGY KISSÉ MEGKÉSTEK... A TAVASZ MEGÁLLÍTOTTA ŐKET A VÁNDORLÁS ORSZÁGÚTJÁN, ÉS MÁSUTT KELLETT FÉSZKET RAKNIUK, NEM A RÉGI HOLLÓHAZÁBAN. És mindez dehogyan a tavasz hóbertjából, de a hollótulajdonság hibájából: egy kissé mindig tovább kóborolni, mint a

* Elhangzott a Szirmai Károly Irodalmi Díj átvétele alkalmából, Temerinben, 1982. október 29-én.

marjok 1982

SIRMALI RADE ←

május 1992. SZIRMAI LÁZ ←→

madárhad, magasabban is repülve, persze, egy kissé mindig megkésni vagy picit korábban érkezni. Megtűrt, lebegő madarak. AKIK ERRE MEG TUDTAK MARADNI, AZOKNAK ÖRÖKKÉ RETTEGNIÜK KELLETT NYOMORÚSÁGBAN TENGŐDŐ ÉLETÜKÉRT. MERT A HÓDÍTÓK, HOGY TOVÁBBJUSSANAK, NEM ISMERTEK IRGALMAT. S EZEK A PILLANATOK CSÚNYÁK, SZÉGYENLETESEK VOLTAK, NEMEGYSZER MÉRGEZTÉK MEG A GYŐZELEMÉRZÉST.

A mérhetetlen kupola színes üveglablakait kétségbeesetten verdeste a véletlenül betévedt madár, szüntelen körbe-körbe, egyre erőteljesebben, mert egyre reménytelenebbül, amíg csak oda nem zuhant a miséző pap háta mögé a kőkockákra, szétcsapott szárnyú halott madár a márványmezőben, fölborzolt hastollazatú... feje fölött géppisztoly závarzatának csattanása, ahogy a helyére ugrik, aztán a rövid sorozat, majd a következő hosszabb, milyen távolról, s milyen közeli mégis, rádől egy test, fölötte rángatózik, éles szúrás a balvállában, horzsolódás a halántékán, mintha egy madár szárnya. És attól kezdve, most már az idők végezetéig, ez a drótozott szárnyú, gyűrűzött csőrű állapot: csak nem kiválni, nem különbözni, alacsonyan szállni, tollszínbén, hangszínbén azonosulni. Legfeljebb álomban ívelni, több hangon énekelni. Megtűrt, lebegő hollócsapat.

NEM ÉREZTEK VIDÁMSÁGOT, SZOMORÚSÁGOT. AZ ÉLET OLYAN VOLT SZÁMUKRA, AMILYEN KELLETT, HOGY LEGYEN. A FAJFENNTARTÁS URALTA ÖNTUDATLANUL MINDEN CSELEKEDETÜKET. GONDOLKOZÁS, NEHÉZSÉG NÉLKÜL. MINDEN TERMÉSZETES VOLT, EGYFÉLE LEHETŐSÉGŰ. A FAJ CSAK ÍGY MARADHATOTT MEG.

2.

MINDEN VEGETÁCIÓ LENYESVE, LECSONKÍTVÁ, HOGY VALAMIKÉPPEN AZ EMBERI REND FÖLÉ NE NŐJJON.

Nem értem magukat, emberek, hűledezett az irtási munkálatokkal megbízott csoportvezető. Ősz van, fairtás ideje. Igazán nem várhatunk tovább vele. Tudják maguk nagyon jól, hogy állandó fejlődésben vagyunk: változtatunk, építkezünk. Nem a magunk esze szerint, de ahogy a haladás megkívánja. A kivágott akácaik, nyárfáik, eperfáik helyére házakat építünk, sudármagas toronyhá-

zokat, ismerik ugye: sudármagas, sudármagas a nyárfa teteje, halvány sárga de halvány sárga annak a levele, a házak elé tágas parkolóhelyet, s amennyiben még marad üres hely, az utca egységes képének kialakítása érdekében díszcserjét ültetünk. Mi ez már megint: még hogy ebben a talajban nem ereszt gyökeret a díszcserje. De még mennyire gyökeret ereszt. Még a pálma is, ha úgy akarjuk, mert megeshet, hogy egyszer majd pálmát is ültetünk ide. Még hogy tövestül kellene kiszedni őket, más helyre átültetni, botorság, kérem. Mi szükség, lehetne rájuk? Ugyan kérem. Nagyon megfelel ezeknek a fejsze is, no meg persze a fűrész. Látják, ők nem tiltakoznak. Hát persze. Tanuljanak meg már végre maguk is korszerűen gondolkodni.

— ELMEGYÜNK INNEN MESSZIRE, TENGEREKEN TÚLRA — VÁLASZOLTA AZ EGYIK VÉNBÜTYKÖS FA.

— ELFÁRADT, MEGROKKANT MÁR A TI LÁBATOK AHOZ, MIÉRT HAGYNÁTOK ITT E FÖLDET?

— NEM KELLÜNK MI MÁR NEKI, KIÁSNAK BELŐLE, KISZAGGATJÁK GYÖKEREINKET, KEMÉNY FEJSZECsapások irtják, pusztítják a régi erdőt.

— DE ELÁRVUL AZ ITTENI HEGYOLDALON A LOMBESZÉD.

3.

A VÉGELÁTHATATLAN SIVATAGBAN, AHOL KARAVÁNUTAK KERESZTEZIK EGYMÁST, AZ EGYEDÜLVALÓSÁG VÉKONY LEPLÉBEN LECSÜGGESZTETT FEJJEL ÜLDÖGÉLT EGY EMBER.

Mire is gondolhatott? Madarakra bizonyosan, pontosabban a madárfajra, amely KOPÁR, CSALÓDOTT CÉLHOZ ÉRÉSÉBEN, A NAGYSZERŰNEK FESTETT, KOLDUS ÁLOMVALÓSÁGBAN, a drótozott szárnyú, gyűrűzött csőrű hollómadarakra, a megtört, lebegő madárrajra, s a fákra is talán, melyeknek éppen most szaggatják a gyökereiket: KEMÉNY FEJSZECsapások irtják, pusztítják a régi erdőt, ELÁRVUL AZ ITTENI HEGYOLDALON A LOMBESZÉD, de gondolhatott akár emberekre is, akik SZÓTLANUL ÜLDÖGÉLTEK A RÉMÜLET JEGES PÁNCÉLRUHÁJÁBAN. MINDENKI SEJTETTE, HOGY VALAMI VÉGZETES TÖRTÉNT, DE HOGY MICSODA, NEM

TUDTÁK ELKÉPZELNI. SENKINEK SEM VOLT EREJE, HOGY ERRŐL BESZÉLGETÉST KEZDJEN.

Számozott fakeresztek a tündéri tó partján, a tó tükre üveges, akár egykor a katonák szeme volt a csodálkozástól: úristen, miképpen kerülhettünk mi ide, s közvetlen utána a szem közé csapódó talján golyótól; katonaköpenyes férfi bukdácsol a végtelen hómezőben, a túlsúfolt teherszerelvény már mozog, nagyokat rándulva elindul, még jókor eléri, megfagyott ujjakkal kapaszkodik, a keze odafagy a tehervagon pereméhez, öklök csapnak le rá, puska-agyak, hanyatt esik, a vonatfütty már távol, fekszik a végtelen hómezőben; a községháza világítóan fehér fala előtt hajadonfős, fekete ruhás férfiak állnak, katonazubbonyos karok nyúlnak a férfiakért, megragadják őket, elvezetik ismeretlen irányba; lécgóréja előtt tehetetlenül ácsorog az öregember, három városiasan öltözött férfi nagy csalánzsákokba dobálja a górésarokban sárgálló kevéské csöves kukoricát, a góré mögött kisüt a nap, a lécek árnyéka rávetődik az öregemberre; az észrevétlenül elnéptelenedő falu üres főutcáján lovat jártat egy férfi: a ló patája nyomán már egészen ki van taposva a fű, kör alakban mindenütt előbújik a keményre taposott sárgaföld, a ló gazdája erősen tartja a hosszú szárú kötőféket, úgyis kifogok rajta, hajtogatja, s órákig jártatja maga körül a mind csatakosabbá és mind bizonytalanabbá váló vasderest; mindenki mondja, vinnyogja a saját külön bejáratú, keserves vízióját.

A MEGVÁLTÓ SZÓ CSAK NEM TUD MEGSZÜLETNI.